

„BĂTĂLIA MOLDOVEI” – un secol de la salvarea ființei naționale (1917-2017)

Corneliu-Mihail LUNGU

Oricât de mult s-ar fi scris despre luptele de la Mărăști-Mărășești-Oituz niciodată nu va fi suficient pentru a demonstra semnificația victoriilor dobândite de armata română în condițiile vitrege ale războiului. Nu ne-am propus să tratăm desfășurarea operațiunilor militare, întrucât acest lucru au făcut-o, de-a lungul timpului, specialiști în arta militară și cercetători ce au studiat istoria războaielor mondiale și a celor de mai mică anvergură. Dintre multele lucrări dedicate participării României la prima conflagrație mondială am aminti două remarcabile contribuții aparținând mareșalului Alexandru Averescu și lui Constantin Kirițescu¹ bazate pe o documentație desprinsă din realitățile evenimentelor trăite de autori.

Peste veac au rămas și s-au păstrat numeroase alte mărturii ale vremii, care dovedesc că în vara anului 1917 ființa națională a fost salvată de la pieire prin jertfa „generației marelui război <care> și-a făcut datoria față de neamul său”². Asupra unor documente din diverse arhive străine dorim să stăruim punând în valoare aprecierile unor personalități politice, militare și diplomatice cu privire la justetea neutralității României în primii doi ani ai conflagrației și, în egală măsură, la intrarea în război pentru îndeplinirea idealului său național. Nu în ultimul rând, pe baza acelorași surse de arhivă vom încerca să demonstrăm rolul determinant al luptelor de la Mărăști-Mărășești-Oituz în salvarea ființei naționale amenințate de atacurile armate ale Puterilor Centrale ce aveau să culmineze

¹ Mareșal Alexandru Averescu, *Notițe zilnice din războiu (1916-1918)*, Editura „Cultura Națională”, București; Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României (1916-1919)*, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.

² Al. Averescu, *Notițe zilnice...*, p. 232.

cu marea ofensivă de la Siret „care trebuia să spulbere ceea ce mai rămăsese din statul român independent”³.

Cu scopul de a urmări bună parte din aspectele respective, pentru început am selectat un amplu **Memoriu**-raport întocmit de corespondentul militar american în România, maiorul Stanley Washburn, la 25 august/7 septembrie 1917. În calitate sa ofițerul a fost prezent și a urmărit desfășurarea evenimentelor pe frontul românesc și pe cel rusesc, informațiile în posesia cărora a intrat fiind culese în urma vizitelor efectuate și a discuțiilor purtate cu comandanții Corpurilor de Armată, ofițeri superiori din cadrul Marelui Stat Major, cu regina și regele. Pe baza respectivelor informații pe care le considera „de natură strict confidențială”⁴ a întocmit un amplu raport în care un loc special a fost rezervat **Declarației** regelui Ferdinand și **Motivelor** pentru care România a intrat în război. În opinia maiorului S. Washburn **Declarația** suveranului merita să fie studiată în întregime pentru că „Majestățile lor l-au asigurat că ea exprima părerea și convingerea lor sinceră asupra adevărului”⁵.

Din textul **Declarației** redată integral în raportul înaintat la Washington principala idee ce se desprindea era că România a intrat în război nefiind „îndemnată de considerente politice de moment, iar hotărârea ei nu a fost rezultatul vreunei mașinațiuni politice cinice, ci s-a bazat pe cele mai înalte **principii ale naționalităților și ale neamurilor naționale**”⁶. (subl. n.)

Remarcând că fiecare națiune are principii elementare care animă opinia publică, principii nu de natură politică, ci mai degrabă instinctive, regele Ferdinand demonstra că „chemarea celui mai pur sânge românesc al celor ce trăiesc dincolo de Carpați, în Transilvania, a exercitat dintotdeauna cea mai puternică influență asupra opiniei publice din întreaga Românie de la tron și până la cel mai de jos țăran”⁷. Convingerea suveranului că obiectivul major al participării noastre la război îl constituia

³ C. Kirilescu, *Istoria războiului...*, p. 81.

⁴ *1918 la Români. Desăvârșirea unității statale a poporului român*. Documente externe 1916-1918, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 980.

⁵ *Ibidem*, p. 981.

⁶ *Ibidem*, pp. 981-982.

⁷ *Ibidem*, p. 982.

desăvârșirea unității naționale trebuie remarcată, cu atât mai mult, cu cât demonstrează netemeinicia „tezelor” celor care, în prezent, mistifică adevărul istoric și încearcă să mitizeze teoriile cominterniste ale pseudoistoricului de tristă amintire Mihai Roller.

Interpretările demitizatorilor de astăzi ai istoriei sunt prea asemănătoare și cu gândirea „forțelor oculte ale intrigilor inamice”, care așa cum remarca regele Ferdinand în **Declarația** sa, se străduiau prin orice mijloc să forțeze România pentru a intra în război „împotriva propriilor noastre interese reale”⁸.

Din documentul care face obiectul analizei noastre rezultă o altă tră-sătură a politicii adoptate de România în prima parte a războiului, concretizată în declararea neutralității. Justețea este demonstrată și susținută de aprecierile regelui care susținea că „dacă lumea ar cunoaște stabilitatea caracterului românesc” ar înțelege că pe parcursul întregului an 1915, când Rusia era aproape învinsă, iar Franța și Anglia erau în impas, românii au rămas fideli instinctelor lor cele mai bune și nu au putut fi scoși din neutralitatea lor”⁹. Analizând în profunzime, spre deosebire de cei care au încercat să acrediteze ideea că România a dat dovadă de nehotărâre, Ferdinand a demonstrat că, dimpotrivă, ea „a așteptat momentul când putea să acționeze, nici un moment în plus”. Iar atunci când a intrat în război și-a pus în joc întregul viitor, bizuindu-se „pe curajul poporului pentru păstrarea existenței naționale”¹⁰. Cu atât mai demnă de remarcat este concluzia regelui care era conștient că România va plăti scump pentru „cutezanța ei de a se fi alăturat cauzei dreptății și de a lupta pentru eliberarea poporului său din Transilvania”¹¹. Evoluția evenimentelor și realitățile au confirmat previziunile sale, capitala fiind bombardată „în mod barbar, zi de zi, inamicul creind aproape peste noapte resentimente care au antrenat împotriva lui întreaga națiune”¹².

În pofida tuturor amenințărilor, presiunilor și distrugerilor suferite de țară, aflată în pragul dezastrului, suveranul credea mai departe în justețea cauzei poporului „capabil de toată dârzenia, eroismul și sacrificiul ce i se

⁸ *Ibidem.*

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ *Ibidem*, p. 983.

¹¹ *Ibidem.*

¹² *Ibidem.*

vor cere, dar și cu siguranța că sacrificiile noastre nu vor fi zadarnice și că victoria finală trebuie să fie și va fi rezultatul inevitabil”¹³.

Diplomația europeană a acordat atenția firească evoluției evenimentelor din România sesizând momentele dificile prin care a trecut și pericolele ce o amenințau nu numai din partea inamicului, dar și ca urmare a răsturnării și complicării situației din Rusia. Un prim document supus analizei îl constituie Raportul din 17 iulie 1917 întocmit de însărcinatul cu afaceri al Elveției în România, Gustav Boissiere care, printre alte probleme, înștiința pe consilierul federal al Departamentului public al Ministerului Afacerilor Externe cu privire la situația frontului românesc. În urma analizei efectuate principala concluzie a diplomatului elvețian făcea trimitere la situația tragică a României, care „în mod categoric, nu poate conta pe vecinii săi și căreia ceilalți aliați nu-i pot acorda alt ajutor decât aprovizionarea cu muniții și alte materiale de război”¹⁴.

Informații asemănătoare și la fel de alarmante se regăseau în alte rapoarte diplomatice cum este cel al Legației Belgiei, înaintat Ministerului Afacerilor Externe la 1 august 1917, din care rezultă că germanii jucau o carte mare „întrucât se știe că nu întreprind asemenea ofensive în mod superficial și că odată începute, tenacitatea lor îi va duce până la capăt”¹⁵. Acest lucru însemna în viziunea autorului raportului că inamicul era „hotărât să dea o lovitură decisivă pentru a scoate România din luptă”¹⁶.

Pe lângă condițiile interne, la agravarea situației României au contribuit și evenimentele petrecute pe plan extern, în mod deosebit cele desfășurate în Rusia, unde indisciplina militară nu a putut fi stăvilită prin reintroducerea pedepsei cu moartea de către Kerenski, și „împușcarea câtorva mii de dezertori din armata a 9^a rusă”¹⁷. Mult mai grav era faptul că unii ofițeri din armatele aliate vorbeau despre boicotul rușilor, cu grave consecințe îndeosebi pe frontul din Galiția. Sugestive în acest sens au fost relatările unui ofițer francez care a petrecut 10 zile pe frontul de pe Siret. Respectivul ofițer relatea, la 30 iulie 1917, că nu a văzut niciun ofițer rus pe

¹³ *Ibidem*, p. 984.

¹⁴ *Ibidem*, p. 925.

¹⁵ Arhivele Naționale Istorice Centrale (A.N.I.C.), Colecția „Microfilme” Belgia, rola 12, cadrul 139 (Ministère des Affaires Étrangères, Correspondance Politique, Legations Roumaine).

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *1918 la Români...*, vol II, p. 925.

timpul cât a vizitat frontul și că „a fost obligat să comunice acest lucru într-un raport oficial către generalul comandant”¹⁸.

După cum rezultă din raportul Legației Elveției în România, citat mai sus, momentul critic al situației noastre militare a fost atins în ziua de 25 iulie 1917, când armata rusă, care lupta în colaborare cu armata română între Cașin și Putna, a primit ordin de la Kerenski de a opri orice ofensivă. Pe drept cuvânt, diplomatul elvețian aprecia că „speranțelor îndreptățite într-un succes strălucit i-a urmat un profund pesimism, fără a vorbi de sentimentul de revoltă împotriva acestui nou boicot al rușilor”¹⁹.

Atitudinea refractară a Rusiei avea antecedente și se poate vorbi chiar de o poziție ostilă, manifestată în momentul important al hotărârii României de a intra în război. Poate fi demonstrat prin același detaliat **Memoriu**-raport al maiorului Stanley Washburn, care, pe lângă celelalte aspecte, relatează despre împotrivirea Rusiei față de intrarea României în război. Demn de remarcat faptul că el își formase opinia în temeiul unei informații elocvente și în urma unei lungi convorbiri cu Serghei Sazonov, fost ministru al Afacerilor externe. La rândul său ex-ministrul fusese chemat de generalul Alexeev pentru a discuta împreună „afacerile române” ca urmare a presiunii imense exercitate de Franța și Anglia pentru a forța România să intre în război. Răspunzând că „este împotriva unei asemenea acțiuni în 1916”, generalul Alexeev a motivat că intrarea în Război a României ar fi determinat extinderea flancului, iar linia frontului rusesc ar fi ajuns până la Marea Neagră”²⁰. Totodată el se împotriva întrucât era nesigur în ceea ce privește pregătirea României pentru a intra în război. Ajuns la cartierul general al lui Brussilov, maiorul Washburn avea să constate tot o atitudine potrivnică „pentru aceleași motive care îl influențaseră și pe Alexeev”²¹.

În același context merită a fi evidențiată o altă constatare a corespondentului militar trimis pe frontul de est, referitoare la neîncrederea în diplomația rusă, care „s-a comportat întotdeauna în trecut de așa manieră încât să justifice, de fapt, temerile României”²². Convingerea sa era că printre cauzele pentru care România a amânat intrarea în război s-a

¹⁸ *Ibidem*, p. 924.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*, p. 984.

²¹ *Ibidem*, p. 985.

²² *Ibidem*, p. 986.

numărat și teama că Rusia ar putea obține Constantinopolul și Dardanelele, situație în care ar fi controlat ieșirea la Marea Neagră, viața comercială și economică a României fiind, practic, compromise.

În urma vizitelor efectuate pe frontul român maiorul S. Washburn concluzionase că agravarea situației era datorată nelivrării de către Aliați a muniției necesare și sprijinului lor, rezumat, de regulă, la sfaturi. Din acest punct de vedere sugestivă este relatarea ofițerului corespondent după ultima sa vizită în timpul căreia a discutat cu generalul Averescu pe care „ajunsese să-l cunoască destul de bine”. Întrebat fiind ce ajutor primește de la Aliați el i-a mărturisit că <există 50 de ofițeri francezi în România care ne dau sfaturi și ne încurajează; de fapt, primim sfaturi de la Franța, Anglia și Rusia; **ce avem nevoie sunt mai puține sfaturi și mai multe tunuri**>²³(subl.n.).

Respectând adevărul istoric trebuie recunoscut că ajutorul primit din partea Franței a fost substanțial, concretizându-se în suportul tehnic de specialitate care a contribuit la refacerea potențialului militar al României. În schimb, de la răsărit, pe lângă sfaturi, de la Statul Major al generalului Brussilov au fost primite încurajări ce îndemneau România să înțeleagă că: „înfrângerile suferite de ea sunt doar incidente într-o campanie mai vastă, căci în spatele ei stă marea Rusie care va avea grijă ca micul, dar viteazul ei aliat, intrat în război pentru o cauză dreaptă să nu sufere în cele din urmă”²⁴.

Pe fondul acestui context general, în condiții și evenimente cu totul nefavorabile s-au desfășurat istoricele lupte de la Mărăști, Mărășești, Oituz, salvatoarele țării de la dezastru. După un secol, pentru a demonstra rolul lor în apărarea ființei naționale, din nou am apelat la memoria documentelor de arhivă, cu precădere a celor diplomatice. De remarcat faptul că victoriile dobândite și eroismul ostașilor români au fost percepute și au impresionat pe aliați, cât și pe inamici. În toiul evenimentelor, în august 1917, Georges Clemenceau îi adresa rugămintea generalului H. Berthelot de a transmite o telegramă de felicitare Comandantului șef al Armatei române pentru „succesul repurtat de armata română în cursul ofensivei sale”, apreciind că prin curajul și tenacitatea dovedite armata

²³ *Ibidem*, p. 993.

²⁴ *Ibidem*, p. 995.

română a demonstrat că „grelele încercări prin care a trecut nu au fost decât să mărească încrederea în succesul final”²⁵.

Pe adresa Guvernului și a Înaltului Comandament român au fost primite scrisori și telegrame de felicitare din partea unor personalități politice și militare marcante pe plan european. Un asemenea mesaj a trimis la 13/26 august 1917 primul ministru britanic Lloyd George, care își exprima admirația „pentru curajul eroic și capacitatea de rezistență de care a dat dovadă poporul român în timpul unui an de încercări aproape fără seamăn”. Remarcabilă era și constatarea sa conform căreia: „Reconstituirea armatei și rezistența îndârjită, de neprețuit, pe care o opune în prezent inamicului în condiții excepțional de dificile constituie un exemplu magnific al tăriei pe care libertatea o însuflă unui popor liber”²⁶.

La rândul său colonelul Hadzic, atașatul militar al Serbiei la București, informându-l pe comandantul Corpului de voluntari sârbi, croați și sloveni despre situația frontului ruso-român aprecia, la 2 august 1917, că: „În ceea ce privește trupele românești, ele fac acum impresia unor trupe valoroase din toate punctele de vedere. Disciplina și supunerea sunt foarte bune și inspiră toată încrederea ce s-a creat asupra lor”²⁷.

Conform relatărilor Însărcinatului cu Afaceri al Elveției, G. Boissier, „noua armată română reconstituită, dincolo de orice nădejde”, s-a impus atenției opiniei publice europene primind „aprecieri dintre cele mai elogioase”. Deosebit de mișcat a fost de faptul că până și ofițerii francezi, care erau în general foarte rezervați au dat „frâu liber aprecierilor lor”²⁸.

În cadrul rapoartelor diplomatice ale vremii un loc bine definit l-au ocupat relatările despre luptele de la Mărăști, Mărășești, Oituz. Așa de pildă, la 1 septembrie 1917, același Însărcinat cu afaceri al Elveției, G. Boissier, raporta consilierului federal A. Dunant date cu privire la situația militară de pe frontul român, insistând asupra luptelor de la Mărășești care au fost „violente și au provocat guvernului serioase îngrijorări din cauza unei eventuale rupturi complete a frontului și invadării Moldovei”²⁹. Din fericire evenimentul nu s-a petrecut „datorită eroismului

²⁵ A.N.I.C., Colecția „Microfilme” Franța, rola 175, cadrul 1064, Archives Historique Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, État-Major des Armées.

²⁶ *Anul 1918...*, vol. II, p. 942.

²⁷ *Ibidem*, p. 928.

²⁸ *Ibidem*, pp. 924-925.

²⁹ *Ibidem*, p. 953.

trupelor române, mai mult sau mai puțin secondate de câteva divizii ruse”, ceea ce a împiedicat dușmanul să avanseze, iar dacă „pe alocuri a înaintat puțin, în alte sectoare a trebuit să se retragă”. În pofida sacrificiilor făcute de armata română situația rămânea dificilă „dacă rușii continuau să refuze lupta” și așa cum sesiza diplomatul elvețian putea „veni un moment în care românii, în ciuda curajului lor, să nu mai fie în stare să reziste”³⁰.

Nici un astfel de moment nu a venit pentru că așa cum rezultă dintr-un alt raport diplomatic, din 2 septembrie 1917, „armata română rezistă pretutindeni cu succes în ciuda câtorva mici avantaje pe care și le-au putut asigura germanii. Mai mult decât atât, trupele române au pornit un nou atac în regiunea Panciu, în punctul de joncțiune al armatelor Averescu și Grigorescu, unde divizia 124^a rusă în întregime a fugit, ca și în nord, la frontiera Bucovinei, unde trupele rusești, de asemenea au părăsit toate, terenul în fața bombardamentului”³¹.

Recunoașterea supremă a semnificației și importanței victoriilor obținute în vara anului 1917 de către trupele române a venit nu numai din partea aliaților, ori a celor neutri, dar și din tabăra inamicului. Drept argumente și dovezi în acest sens pot fi aprecierile generalului von Morgen, comandantul Corpului de rezervă german, care, în memoriile sale mărturisea că: „Rezistența dușmanului, în special a românilor a fost neobișnuit de dâră și s-a manifestat prin 61 contraatacuri în decursul celor 14 zile de luptă”³².

Efectele victoriilor dobândite pe câmpul de luptă au fost atât de puternice încât l-au determinat pe generalul german să concluzioneze că „luptele din august au dovedit că românii deveniseră un adversar respectabil”³³.

Elogii la adresa armatei române au fost aduse și în diverse publicații germane ale vremii, care s-au ocupat pe larg despre prima conflagrație mondială. Dintre comentariile apărute, demne de reținut sunt cele referitoare la semnificația victoriei de la Mărășești, despre care se aprecia că a fost posibilă: „Printr-o rezistență îndârjită împotriva unei ofensive bine pregatite și prin numeroase contraatacuri energice duse până la lupta corp la corp, fără nici o considerație de grelele pierderi, diviziile

³⁰ *Ibidem*.

³¹ ANIC, „Microfilme” Belgia, rola 12, cadrul 157 (Ministère des Affaires...).

³² C. Kirilescu, *Istoria războiului...*, p. 133.

³³ *Ibidem*, p. 134.

române nou formate și educate de ofițeri francezi au știut **să apere patria lor de o completă cucerire**"³⁴ (subl. n.).

Chiar dacă am stăruit în suficientă măsură, în opinia noastră, asupra unor dovezi grăitoare – susținute de surse autentice – cu privire la semnificația și rolul luptelor de la Mărăști, Mărășești, Oituz în salvarea ființei naționale, socotim oportun ca ansamblul mărturiilor să fie întregit cu Mesajul regelui Angliei adresat suveranului României prin care îl asigura că „întreaga simpatie se îndreaptă către Dumneavoastră în aceste clipe de grea încercare și că am o nemărginită admirație față de rezistența eroică și fermă a armatei Dumneavoastră care a avut de înfruntat greutăți și descurajări fără seamăn”³⁵.

După un secol de la memorabilele lupte se cuvine ca pe lângă eroismul ostașilor români să fie glorificați generalii Alexandru Averescu, Constantin Cristescu, Eremia Grigorescu și ceilalți comandanți de arme, care au demonstrat calitățile lor de mari strategii ai artei militare. Sugestive sunt relatările generalului C. Dabija care concluzionează că i se datorează generalului Al. Averescu „faptul că nu a oprit ofensiva la 12 iulie, ci a continuat-o până în ziua de 17 VII, ceea ce a avut un considerabil și decisiv efect”³⁶. Mergând cu analiza mai departe, autorul lucrării *Armata română în războiul mondial* apreciază că dacă generalul Averescu oprea ofensiva atunci totul ar fi fost pierdut, apărarea Moldovei ar fi fost întoarsă prin ofensiva Armatei a IX-a germane între Siret și Prut și soarta cea mai tragică s-ar fi abătut asupra armatei și poporului român.

Iată pentru ce subscriem ideii că luptele de la Mărăști, Mărășești, Oituz merită să fie denumite generic „Bătălia Moldovei”, cea care ne-a salvat ființa națională.

Totodată, acum după un secol nu trebuie uitat că „generația marelui război și-a făcut datoria față de neamul său”³⁷.

Altfel, așa cum remarca același corespondent militar american trimis pe frontul românesc, S. Washburn, într-o scrisoare adresată senatorului E. Root, „sacrificiile <României> și buna ei credință în această luptă nu sunt înțelese de toată lumea”³⁸.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Anul 1918...*, vol. II, p. 1016.

³⁶ Al. Averescu, *Notițe zilnice...*, p. 228.

³⁷ *Ibidem*, p. 232.

³⁸ *Anul 1918...*, vol. II, p. 944.